

"Ett tränat öga ser vad som är kvalitetsdesign"

På internet sprids billiga plagiat av kända formgivares möbler över världen. De som tillverkar originalen hotar med stämning, men svenskarna fortsätter möblera sina hem med piratkopierade möbelsaker som aldrig förr.

DRÖMMER DU OM att krypa in i "Åskbollen" av Eero Aarnio, eller kanske möblera matsalen med Verner Pantons klassiska stolar i formgjuten plast?

För den som inte har rysligt gott om pengar kan det vara frestande att falla för locktonerna från den uppsjö nätsajter – däribland www.moderninterior.se och www.24sevenliving.se – som bjuder ut imitationer av 1900-talets möbelklassiker för en spottstyver.

Ett av de mer synliga nätföretagen är Furniturebox. I helsidesannonser i dagspress – bland annat i Dagens Nyheter – i tv-reklam och radiospottar trummar de ut sitt erbjudande: "Dyra möbler till låga priser". Lockbetet är en Barcelonafåtölj i vitt skinn.

På ett par år har företaget med hjälp av piratkopierade möbelsaker – eller moderna klassiker, som vd:n Roger Mattisson föredrar att kalla dem – byggt upp en omsättning som väntas tangeras tjugomiljonerskronorsstrecket i år.

På Furniturebox sajt kan man hitta just Eero Aarnios klassiska "Åskbollen". Där finns också "Shell", deras version av formgivarparet Charles och Ray Eames välkända stol "Plastic chair" – vilken ironiskt nog skapades för en tävling om lågprismöbler vid Museum of Modern Art i New York 1948. I dag kostar den dock runt 3 000 kronor, om man köper den licenstillverkad av möbelföretaget Knoll. Hos Furniturebox räcker det med 750 kronor.

På samma vis kan den som önskar få en Pantonstol i formgjuten

Paul Jackson räknas som en av landets främsta kännare av 1900-talsdesign.

FOTO: PICASA 2.6

"Barcelona"

Fåtöljen ritades ursprungligen till den tyska paviljongen vid världsutställningen i Barcelona i Spanien år 1929. Designen tillskrivs arkitekten Ludwig Mies van der Rohe från den tyska Bauhaus-skolan och finns representerad på Museum of Modern Art i New York. "Barcelona" tillverkas i dag av det amerikanska företaget Knoll International, som äger ensamrätten till att tillverka och sälja stolen sedan 1948.

platt till kampanjpriset 495 kronor på nätet. Hos Nordiska Galleriet, två kvarter bort från Furniturebox kontor, kostar originalet, tillverkat av Vitra, mellan 3 000 och 4 000 kronor.

Men Furniturebox vd och delägare, Roger Mattisson, vill inte gärna tala om dessa möbler i sortimentet.

– Vi försöker dra oss ifrån de moderna klassikerna. De var bara ett startpaket för oss. Nu vill vi bygga upp ett eget koncept med möbler som ingen annan säljer, säger han.

– De få modeller vi har kvar kommer att utgå. Det är helt enkelt för många som säljer dem, till och med privatpersoner håller på och säljer från sina garage.

Därmed vill han inte ha sagt att det skulle vara något skumt eller ohederligt med att sälja imitationer av kända designers möbler. Roger Mattisson bekräftar att Furniturebox får en del hotfulla brev och telefonsamtal från advokater som representerar dem som säger sig äga rättigheterna, och som hotar med stämning och polisanmälan. Men det avfärdar han som skrämseltaktik.

– När de väl finns i landet har vi ingen möjlighet att agera. Vår roll är att stoppa dem från att komma in, säger hon.

För att lyckas är tullen beroende av tips om att en leverans är på väg.

– Ofta tas de in via ett annat EU-land vilket hindrar oss från att ingripa. Mellan EU-länder råder tullfrihet och vi kan bara ingripa

"Plastic chair"

Arkitekt- och konstnärsparet Charles och Ray Eames presenterade sin matstol i glasfiber med ben av plywood i tävlingen om bästa lågprismöbel på Museum of Modern Art i New York 1948. Med sin experimentella design blev stolen snabbt en möbelsäcker. I dag tillverkas den i plast och har på senare år försetts med ett utbud av olika benställningar av både trä och metall. Tillverkas och säljs av möbelföretaget Vitra sedan 1957.

FOTO: EDON GACE

"Ägget"

När den danske arkitekten och formgivaren Arne Jacobsen fick uppdraget att rita Royal hotel i Köpenhamn 1958 nöjde han sig inte med att designa själva byggnaden utan formgav också varje inredningsdetalj. Till dem hör lästolen "Ägget" som sedan dess fått representera kronan bland juvelerna i dansk möbeldesign. "Ägget" tillverkas och säljs av företaget Fritz Hansen, som äger rättigheterna.

"Pantonstolen"

Den danske arkitekten och formgivaren Verner Panton var känd för sin förkärlek för starka, lysande färger. 1967 startade tillverkningsen av hans berömda matstol i ett enda stycke av formgjuten plast. Stolen finns i flera olika färger och utvecklades redan från början även i barnstorlek, "Panton Junior". Pantons stolen skapades i samarbete med tillverkaren Vitra, som fortfarande tillverkar och säljer den.

"Åskbollen"

Ritades 1963 av den finländske designern Eero Aarnio. Han räknas som en av pionjärerna när det gäller att använda glasfiber och plast i möbeldesign. "Åskbollen" presenterades och gjorde succé

vid möbelmässan i Köln i Tyskland år 1966. Stolen tillverkas både med golvvällning och i en upphängd variant. Den räknas i dag till en av 1900-talets möbelklassiker och tillverkas fortfarande.

ten", som kostar 50 000 kronor i sitt minsta utförande. Hos Furniturebox gick den under namnet "Forest" och kostade mindre än en tiodel.

– Visst var den lik men det blev aldrig någon rättegång. Vi valde att betala skadeståndet, (100 000 av begärda 227 500 kronor, reds. anm.) och slutade sälja den.

En gång har Furniturebox fått sina leveranser från Kina granskade av tullen. Det skedde förra året vid en stor razzia mot möbelimport från Kina.

– Men vi klarade oss. Det fanns ingenting att anmärka på, säger Roger Mattisson.

HOS TULLVERKET medger Monica Fridolf, nationell tullspecialist på immaterialrätt och produktsäkerhet, att tullen bara har begränsade möjligheter att ingripa mot den smuggling som införseln av möbelsaker faktiskt är.

– När de väl finns i landet har vi ingen möjlighet att agera. Vår roll är att stoppa dem från att komma in, säger hon.

För att lyckas är tullen beroende av tips om att en leverans är på väg.

– Ofta tas de in via ett annat EU-land vilket hindrar oss från att ingripa. Mellan EU-länder råder tullfrihet och vi kan bara ingripa

mot leveranser direkt från Kina eller andra icke-europeiska länder, säger Monica Fridolf.

NÅGRA KVARTER LÄNGRE BORT på Östermalm i Stockholm ligger Jacksons, en affär som specialiserat sig på möbler och inredningsföremål från förra århundradet. Ägaren, Paul Jackson, räknas som en av landets främsta kännare av 1900-talsdesign.

– För oss spelar den här piratverksamheten inte någon roll. Vi jobbar med originalen från den tid då de skapades.

I hans butik hittar vi flera av de mest eftertraktade möbelsaker. Som den danske arkitekten och formgivaren Arne Jacobsens berömda lästol "Ägget".

– Genom åren har även originalen förändrats. Den här stolen är från 60-talet och både materialet och konstruktionen skiljer sig från de "original" som numera tillverkas, säger han och tar ett stadigt tag om stolsryggen för att lyfta upp den.

I denna ursprungliga version är stolen betydligt lättare, och elegantare, tycker Paul Jackson. Moderna tillverkningsmetoder och strängare materialkrav, bland annat på flamsäkerhet, har gjort att Arne Jacobsens design successivt förändrats och anpassats till en ny tid.

På så vis kan det skilja ganska mycket även mellan dagens nytillverkade original och de ursprungliga möblerna. Han tar oss med till en klassisk Eames "Plastic chair", med metallben och gungmedar i trä.

– Titta, säger han och smeker varsamt över den lätt krackelerade glasfibersitsen.

– I dag tillverkas stolen i plast. Det materialet åldras inte på samma sätt. Därför kan det aldrig bli samma känsla, samma atmosfär runt stolen.

För hans kunder är en billig piratkopia aldrig ett alternativ. De söker den patina och känsla som bara finns hos de ursprungliga möblerna.

Men för alla andra? Äkta eller kopia, spelar det någon roll?

– Det beror på vad du söker. För ett tränat öga är det uppenbart att proportionerna inte stämmer, materialet håller väsentligt sämre kvalitet, och så den dåliga finishen ... , säger Paul Jackson.

Samtidigt finns det ett stort intresse för design i dag, betonar han. Större än någonsin under de drygt tjugo år han har varit verksam. Och möbler kostar mycket pengar.

– Kopior kommer nog att tillverkas så länge det finns en marknad, sammanfattar han.

SIGRID BÖE

sigrid.boe@dn.se 738 11 05

"Alla förlorar vi"

FÖREERO AARNIO, "Åskbollens" skapare, är piratkopiering ett brott och ren stöld. Inte bara mot honom själv utan mot alla som ingår i tillverkningskedjan.

– Vi förlorar alla värdefulla inkomster. De som tillverkar materialen som vi använder, de som gör formerna, de som producerar den faktiska slutprodukten, hela försäljningskedjan och i slutet till och med staten – som förlorar rättmätiga skatteintäkter och andra avgifter, säger Eero Aarnio.

Utän att gå in på några detaljer bekräftar han att alla inblandade på olika sätt, och i samarbete, inte minst med tullen, försöker stoppa piratkopieringen.

– För att ingen ska behöva bli lurad att köpa en kopia startade jag i våras en egen sajt där jag säljer mina produkter. Även de klassiker som fortfarande tillverkas och framför allt nya föremål, som garanterat är äkta.

Hur viktigt är varumärkskydd och upphovsrättigheterna för en formgivare som du själv?

– De är en garanti för att kunna arbeta och försörja sig. En frilansare får betalt i form av procent på intäkterna av de föremål som säljs. Om möblerna inte säljer blir

Eero Aarnio

det ingen vinst att få del av. Vad tror du behöver göras för att stoppa piratkopieringen?

– Jag skulle vilja se att alla kopior systematiskt plockades bort så fort de dök upp på marknaden och att tillverkningen stoppades. Dessutom borde alla inblandade, både de som kopierar och de som säljer kopiorna, tvingas ta ekonomiskt ansvar för det brott de begått.

Kan du se något positivt i det faktum att dina möbler och din design är så eftertraktade att den kopieras?

– Nej, att kopiera någon annans verk är helt och hållet en negativ handling. Fast, jag försöker intala mig att det bara är god design som kopieras.

Vad skulle du vilja säga till dem som köper piratkopierade "Åskbollar" och andra föremål som du har skapat?

– Jag skulle vilja påminna dem om att kopieringen är ett brott. Och genom att köpa kopiorna främjar man den här typen av illegal verksamhet.

SIGRID BÖE

Originalmöbler är upphovsskyddade i lag

– DE LEKER MED ELDEN. Handeln med piratkopierade möbler på nätet har antagit en sådan omfattning att det bara är en tidsfråga innan företagen som äger rättigheterna till designen griper in.

Det säger advokat Ann-Charlotte Söderlund vid advokatbyrån Delphi, och ordförande i Svenska föreningen mot piratkopiering.

För bara några veckor sedan blev det känt att den välkända Barcelonafåtöljen mycket riktigt skyddas av upphovsrätten. Det klarades ut sedan hemligstämpeln släpptes

på ett yttrande från Föreningen Svensk Forms opinionsnämnd tidigare i år. Opinionsnämnden är den instans i Sverige som avgör om någon plagierat en upphovsrättsligt skyddad design eller ett konstverk.

– Ett yttrande från opinionsnämnden kan användas som bevis och är ofta ett första steg mot att få frågan prövad i domstol, säger Ann-Charlotte Söderlund, som var ombud för det möbelföretag, Knoll International, som äger rättigheterna till Barcelonafåtöljen.

Ann-Charlotte Söderlund menar att rättsläget är glasklart, tvärtemot vad som ofta hävdas. När det gäller gamla möbelklassiker är det framför allt upphovsrätten för alster av brukskonst som åberopas.

Där finns visserligen en tidsgräns, skyddet gäller bara i sjuttio år efter upphovsmannens död. För de flesta av 1900-talsklassikerna dröjer det dock innan den tiden löpt ut.

– I MÅNGA FALL handlar piratkopiering också om varumärksin-

Ann-Charlotte Söderlund

– När det handlar om nyare design finns också ofta en mönsterregistrering och ett mönsterskydd.

SIGRID BÖE

trång, påpekar Ann-Charlotte Söderlund.

Att använda samma namn som på originalprodukten är inte tillåtet.

Det gäller oavsett om namnet är formellt registrerat eller inte. Ett välkänt namn kan anses så inarbetat att det jämföras med en registrering.

– När det handlar om nyare design finns också ofta en mönsterregistrering och ett mönsterskydd.

Inom EU gäller skyddet de tre första åren även för produkter som inte är registrerade.

Slutligen kan det för en del möbler även finnas ett patentskydd som går att åberopa mot kopiorna.

– För att stoppa försäljningen av piratkopior måste den som äger rättigheterna agera. Förberedelser för att vidta åtgärder pågår bland flera av tillverkarna. Att möbelföretaget Knoll International nu låtit pröva Barcelonafåtöljen är bara ett exempel, säger Ann-Charlotte Söderlund.